



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ČETRTEI ODDELEK

SKLEP

Pritožba št. 49670/13
Naim KUKAJ
proti Sloveniji

Evropsko sodišče za človekove pravice (četrti oddelek) je 4. junija 2019 kot odbor v sestavi:

Paul Lemmens, *predsednik*,
Carlo Ranzoni,
Péter Paczolay, *sodnika*,

in Andrea Tamietti, *namestnik sodnega tajnika oddelka*,

ob upoštevanju zgoraj navedene pritožbe, vložene 30. julija 2013,
ob upoštevanju stališč, ki jih je predložila tožena vlada, in stališč, ki jih je v odgovoru predložil pritožnik,
po razpravi sklenilo:

DEJSTVA

1. Pritožnik Naim Kukaj je srbski državljan, ki je bil rojen leta 1975 in živi v Polju v Ljubljani. Pred Sodiščem ga je zastopala Odvetniška družba Čeferin in partnerji, odvetniška pisarna s sedežem v Grosupljem.

2. Slovensko vlado (v nadaljnjem besedilu: vlada) je zastopala N. Pintar Gosenca, državna odvetnica.

3. V skladu s prvim odstavkom 36. člena konvencije in prvim odstavkom 44. člena Poslovnika Sodišča je bila srbska vlada obveščena o svoji pravici, da sodeluje v postopku. Odločila se je, da te pravice ne bo izkoristila.

A. Okoliščine zadeve

4. V nadaljevanju so povzeta dejstva v zadevi, kot sta jih predložili stranki.

5. Dne 27. decembra 2007 je bil pritožnik skupaj z osmimi drugimi posamezniki (E. E., M. S., R. S., H. K., E. Ki., E. Ka., B. G. in Z. K.) obtožen kaznivega dejanja neupravičene proizvodnje in prometa z mamili. Obtožbo je vložila državna tožilka D. K., ki je opravljala svojo funkcijo skozi celotni postopek. Pritožnik je bil obtožen udeležbe pri transportu prepovedane droge s Kosova v Ljubljano, njenem skladiščenju in nadaljnjem transportu v Italijo in Švico v letih 2006 in 2007. Skupaj z E. E. je bil domnevno najpomembnejši v združbi za trgovanje s prepovedano drogo. Pred vložitvijo obtožb so bili dokazi zbrani s številnimi prikritimi preiskovalnimi ukrepi in hišnimi preiskavami.

1. Prvostopenjski postopek

6. Opravljenih je bilo več kot šestdeset obravnav pred petčlanskim senatom Okrožnega sodišča v Ljubljani, sestavljenim iz dveh poklicnih sodnikov in treh sodnikov porotnikov. Sodnik Z. R. je predsedoval senatu in vodil postopek. Na teh obravnavah je sodnik Z. R. večkrat opozoril zagovornika, naj upošteva postopek in/ali spoštuje sodišče.

7. Na prvi obravnavi, ki je potekala 23. maja 2008, so zagovornik pritožnika in zagovorniki nekaterih drugih soobtožencev zahtevali, da se sodnika Z. R. in druge člane senata izloči iz postopka v zadevi, ker so bili, *inter alia*, seznanjeni z določenimi dokazi, na katere se ni bilo mogoče opreti. Na tej obravnavi je pritožnik tudi neuspešno zahteval, da sodišče iz spisa izključi izjave, ki jih je podala priča D.S.O. v svojo obrambo v kazenskem postopku zoper njo (se pravi, zoper D.S.O.) pred italijanskimi organi, ne da bi jo mogel pritožnik navzkrižno zaslišati. Zagovornik pritožnika je poudaril, da je zoper takšen sklep dovoljena pritožba, vendar mu je sodnik Z. R. dejal, da se "sodišče sicer zahvaljuje [njemu] na [njegov] poučitvi o veljavnem pravu, da ga pa prosi, da v prihodnje tega več ne počne". Pritožnikov zagovornik ni vložil pritožbe, je pa to storil zagovornik drugega obtoženca, vendar je bila pritožba zavržena kot nedovoljena. Pritožnikov zagovornik je zahteval izločitev sodnika Z. R. zaradi pristranskosti.

8. Podpredsednica Okrožnega sodišča v Ljubljani je po pridobitvi izjav članov senata preučila zgoraj navedene zahteve za izločitev nekaterih sodnikov. Zahteve je zavrnila in med drugim ugotovila, da je sodnik Z. R. kompetenten za vodenje postopka in da je ravnal v skladu z Zakonom o kazenskem postopku.

9. Na obravnavi dne 30. maja 2008 je pritožnikov zagovornik nasprotoval nadaljevanju obravnave po 16. uri, to je po uradnem delovnem času sodišč, z obrazložitvijo, da mora iti po otroka v vrtec. Sodnik Z. R. je njegov ugovor sprva zavrnil, vendar je kasneje obravnavo preložil na naslednji teden, in sicer na 2., 3. in 6. junij 2008. Pritožnikov zagovornik je temu nasprotoval, pri čemer je navedel, da so on in drugi odvetniki iz iste odvetniške pisarne tisti teden že imeli določene obveznosti. Ker je sodnik Z. R. zavrnil ponovno preložitev obravnave, je pritožnikov zagovornik zahteval, da se ga izloči na

podlagi šestega odstavka člena 39. člena Zakona o kazenskem postopku (glej 38. odstavek spodaj). Trdil je, da sodnik Z. R. ni bil pripravljen "upoštevati povsem običajnih...sporazumov med zagovorniki in sodiščem glede razpisovanja terminov glavnih obravnav " in da je bila običajna komunikacija med zagovornikom in sodiščem nemogoča, kar je "stranke v postopku postavilo v neugoden položaj". Senat je zahtevo zavrnil, pri čemer je ugotovil, (i) da je bila 2. junija 2008 predvidena dodatna obravnava, da bi ustregli potrebi pritožnikovega zagovornika po zgodnjem odhodu, (ii) da ima odvetniška pisarna, ki je zastopala pritožnika, veliko število odvetnikov in da na noben način ni bilo dokazano, da bi bili vsi zasedeni na predvidene datume, (iii) da bi se na obravnavi dne 2. junija 2008 samo prebral preostali del obtožnice, in (iv) da pritožnik ni bil v manj ugodnem položaju v primerjavi z drugimi udeleženci.

10. Pritožnikov zagovornik se je udeležil obravnave 2. junija 2008.

11. Sodnik Z. R. je 1. julija 2008, potem ko je bil obveščen, da se je eden od pritožnikovih soobtožencev opravičil zaradi bolezni, po navedbah pritožnika odvrnil, da je odredil, da se obtoženec privede pred sodišče, če je treba, "zvezan kot salama". Zapisnik obravnave te trditve ne potrjuje.

12. Dne 21. oktobra 2008 je državna tožilka D. K. sodniku Z. R. poslala elektronsko sporočilo z zadevo "Re:", v katerem ga je opozorila na sodno prakso glede izločitve dokazov, kadar so ti dokazi zbrani v tujini. Državna tožilka je izrazila svoje mnenje glede zakonitosti dokazov, zbranih v tujini, in se sklicevala na sodno prakso domačih sodišč. Ena stran elektronskega sporočila je bila priložena kazenskemu spisu. Elektronsko sporočilo se začne z naslednjo izjavo:

"Vse v glavnem spisu ima svojo vlogo. Stanje v tem spisu NI IDENTIČNO stanju v tvojem spisu."

Vsebuje tudi naslednje poznejše odlomke:

"Če bi vedela, da boš naredil problem iz nečesa, kar ni problem, ti ne bi poslala tiste sodbe. Zares odlično, da si to že zdaj, tako zgodaj, napovedal, ne da bi kdorkoli sploh zahteval izločitev dokazov ali senata.

Ne vem, zakaj bodo jutri zahtevali, da se izloči senat. Ali vseh devet čaka, da bo [K.] [zagovornik enega od soobtožencev] pripravil predlog za izločitev zapisnika?"

13. Ob sklicevanju na šesti odstavek 39. člena Zakona o kazenskem postopku (glej 38. odstavek spodaj) in na vsebino prej navedenega elektronskega sporočila, katerega izvod sta našla v spisu sodišča, sta zagovornika obtožencev E. E. in M. S. zahtevala izločitev sodnika Z. R. Trdila sta, da potem, ko sta izvedela za odnos med državno tožilko in sodnikom Z. R., kot je razvidno iz elektronskega sporočila, sodnika Z. R. nista mogla več šteti za nepristranskega.

14. Sodnik Z. R. je predložil svojo izjavo v odgovor na to zahtevo, pri čemer je pripomnil, da je natisnil samo eno stran elektronskega sporočila, ker ga preostale strani niso zanimale. Poleg tega je povedal, da je državni tožilki

poslal več elektronskih sporočil v zvezi s tehničnimi vprašanji izvedb zaslišanj prič. Predložil je kopije nekaterih od teh elektronskih sporočil. Zanimal je, da bi lahko imelo zadevno elektronsko sporočilo kakršen koli vpliv na odločanje senata, in izjavil, da je neuradno komuniciral tudi z zagovorniki obrambe, ki jih je na primer obvestil o spremembi časa zaslišanja prič tako, da jih je poklical na mobilne telefone izven delovnega časa. Trdil je tudi, da je vedel za odločbo ustavnega sodišča z dne 2. oktobra 2008, ki je zahtevala sodno odredbo za pregled podatkov o komunikaciji na mobilnem telefonu in na katero se je sklicevala državna tožilka, še preden je prebral zadevno elektronsko sporočilo. Po njegovem mnenju je bila zahteva za njegovo izločitev dejansko namenjena zavlačevanju postopka do točke, ko bi morali obtožence izpustiti iz pripora.

15. Dne 11. decembra 2008 je podpredsednica Okrožnega sodišča v Ljubljani zahtevi za izločitev zavrnila kot neutemeljeni. Sklicevala se je na subjektivni in objektivni preizkus nepristranskosti in poudarila, da pravica do nepristranskega sodišča zahteva najstrožjo presojo. Nadalje je ugotovila, da ni jasno, na katero elektronsko sporočilo je odgovorila državna tožilka, vendar ni našla razloga, da ne bi verjela izjavi sodnika Z. R., da je državni tožilki že prej poslal več sporočil, ki jih je prejel od slovenskega predstavništva EUROJUST v zvezi s tehničnimi vprašanji izvedb zaslišanj prič v tujini, in da je državna tožilka odgovorila na eno teh sporočil. Podpredsednica je izrazila stališče, da ne odobrava zadevne komunikacije, vendar je šlo za enostransko sporočilo, sodnik Z. R. pa državne tožilke ni pozval, naj mu pošlje sodno prakso. Poleg tega je podpredsednica izjavila, da verjame trditvi sodnika Z. R., da je bil obveščen o nedavni odločbi ustavnega sodišča, omenjeni v zadevnem elektronskem sporočilu, že prej, preden je prejel sporno sporočilo. Ob pregledu zapisnikov o opravljenih obravnavah je tudi ugotovila, da je sodnik Z. R. ves čas trajanja postopka ravnal nepristransko in da je stranke obravnaval enakopravno.

16. Medtem je bila 6. novembra 2008 zaslišana priča Mi. S. v pisarni preiskovalnega sodnika (*giudice per le indagini preliminari*) na sodišču v Firencah v Italiji, v prisotnosti italijanskega sodnika A. B., zapisnikarja, italijanskega sodnika pripravnika, slovenskega sodnika Z. R., zagovornika Mi. S., slovenske državne tožilke D. K. in tolmača za slovenski jezik. "Zapisnik o zaslišanju priče v skladu z zaprosilom slovenskih pravosodnih organov" se v ustreznem delu glasi:

"...

Slovenski sodnik odredi začetek zaslišanja.

Odgovor na vprašanje sodnika: Več ali manj se spominjam tistega, kaj sem povedal na zaslišanju o ... pred sodiščem v Pisi.

Odgovor na vprašanje sodnika: Od tega zaslišanja sta pretekli dve leti in pol.

Odgovor na vprašanje sodnika: Če sem takrat rekel, da so me določeni ljudje iz Ljubljane prisilili, da sem naredil tako, bo tako.

Vprašanje sodnika: So vam določeni ljudje grozili?

Odgovor: Nočem odgovoriti.

Vprašanje sodnika: To vprašanje vas ne spravlja v sramoto, torej morate odgovoriti. Tu smo zaradi ljudi, ki so vam grozili. Sem smo prišli po dnevih potovanja. Kdo vam je grozil?

Odgovor: Nočem odgovoriti.

Slovenski sodnik predlaga italijanskemu sodniku, naj odredi pripor [za Mi. S.]. Italijanski sodnik izjavi, da italijanska zakonodaja v teh primerih ne predvideva pripora, pač pa lahko pravosodne organe le obvesti o [tem], da priča ne želi odgovarjati na vprašanja.

Slovenski sodnik vztraja, naj italijanski sodnik ukrepa.

Slovenski sodnik predlaga italijanskemu sodniku, naj ostro ukrepa proti [Mi. S.], saj očitno ne želi odgovarjati na vprašanja in noče povedati imen tistih, ki so mu grozili.

...

Slovenski sodnik predlaga [petminutni] odmor, da bi se priča lahko posvetovala s svojim odvetnikom in se seznanila, kaj grozi priči, ki ne želi odgovarjati.

Potem se obrne k priči: "Najprej, v Italiji vam niso sodili zaradi drog. Poleg tega sodelujem v postopku, zaradi katerega sem prisiljen hoditi naokrog s spremstvom. Vrh vsega pa z vašim molkom ščitite te ljudi in storil bom vse, da zagotovim, da boste zaradi tega kaznovani z najvišjo možno kaznijo v Italiji kot v Sloveniji."

...

[Italijanski sodnik A. B.] pričo obvesti, da njeno zavračanje odgovorov na vprašanja, ki so mu jih postavili slovenski pravosodni organi na podlagi zaprosila lahko ... [dobi status] kaznivega dejanja v smislu krivega pričanja, kaznivega dejanje sostorilstva tudi po naši [italijanski] zakonodaji glede na [to], da gre za v skladu s postopkom vloženo in odobreno zaprosilo, za katerega izvedbo je bil pooblaščen ta preiskovalni sodnik.

...

Zdaj, ob koncu zaslišanja, se priča in njen odvetnik ... umakneta, medtem ko slovenski sodnik zahteva, da se njegove izjave, ki lahko služijo za presojo vedenja priče med zaslišanjem, vnesejo v zapisnik.

...

V naslednjem [odlomku] so izjave slovenskega sodnika zabeležene v zapisniku, kot sledi:

"Predvsem želim opozoriti, da je postopek proti E. E. in druge že v fazi, ko je bila podana obtožnica, ki je dokončna in povsem dokazljiva. Sodni postopek zadeva stotine kilogramov heroína, torej zelo velike količine. To [zaslišanje prič] je del sodnega postopka, ki obravnava dejanja, ki so se zgodila v Švici, Nemčiji, na Švedskem in v Italiji ... Trenutno, toliko za splošno oceno, gre za eno najboljsežnejših kazenskih preiskav v zvezi z mamili v Evropi. Glede na obširnost preiskave sem pod zaščito in hudo fizično ogrožen. Obtoženci v tem sodnem postopku so pod posebnim zaporniškimi režimom. Vsakega od zapornikov spremlja deset policistov, oboroženih z dolgocevnimi orožjem. Prav te ljudi ščiti [Mi. S.]. Predlagam, da sodne oblasti to situacijo upoštevajo.

..."

17. Na podlagi vsebine zgoraj navedenega zapisnika so zagovorniki E. E., M. S. in B. G. dne 6., 9. oz. 10. marca 2009 zahtevali, da se sodnik Z. R. izloči, pri čemer so navajali šesti odstavek 39. člena Zakona o kazenskem postopku (glej 38. odstavek spodaj). Sklicevali so se na negativni odnos sodnika Z. R. do obtožencev in na njegovo prepričanje, da je obtožnica dokazljiva. Eden od zagovornikov je predlagal, da sodišče pridobi zvočne posnetke zaslišanja priče Mi. S.

18. Državna tožilka D. K. je oporekala navedbam zagovornika v zgoraj navedeni zahtevi.

19. Tudi sodnik Z. R. je podal svojo izjavo. Navedel je, da je bil zapisnik z dne 6. novembra 2008 (glej 16. odstavek zgoraj) pisan na roko v italijanščini in kasneje pretipkan, ne da bi bil predhodno prebran navzočim, in je v veliki meri oporekal vsebini. Čeprav je zaslišanje trajalo devetdeset minut, ga zapisnik povzema na zgolj štirih straneh. Opisal je potek zaslišanja. Kot je povedal sodnik Z. R., je priči Mi. S. pojasnil, da dejstvo, da je obtožba postala pravnomočna, pomeni obstoj takšne količine in kakovosti utemeljenega suma, ki verjetnost storitve dejanj, navedenih v obtožbi, utemeljuje v smeri dokazljivosti. Trdil je, da zapisnik ne omenja konteksta, v katerem je bila podana dejanska pripomba. Med drugim je podal naslednja pojasnila:

"Ko je priča jasno povedala, da ne bo odgovarjala na nadaljnja vprašanja ..., sem ji ponovno pojasnil, da smo dva dni potovali, da bi prispeli v Firence, in da nismo prišli zaradi njega, ampak zaradi oseb, povezanih z obtoženci, in zaradi samih obtožencev. Potem sem pojasnil, da se ukvarjamo z zadevo zoper kriminalno združbo ... da je to zelo zapleten primer ... in da lahko vidi prisotnost ... številnih policistov, ki me varujejo ..., in da je jasno, da se zavrnitev sodelovanja pri zaslišanju lahko razume kot pomoč obtožencem, ki so utemeljeno osumljeni izvršitve [kaznivih] dejanj. S tem opozorilom sem seveda mislil samo na [pritožnika] in ... možne sodelavce ... pri zastraševanju prič."

20. Sodnik Z. R. je tudi trdil, da izjava priče Mi. S., da se je bala, da bodo obtoženci ubili njeno družino, prav tako ni bila vključena v zapisnik. To je bilo bistveno za razumevanje izjave sodnika Z. R., ki je bila podana na zapisnik po koncu zaslišanja.

21. Podpredsednica Okrožnega sodišča v Ljubljani je 10. marca 2009 zavrnila zgoraj navedene zahteve zagovornikov E. E., M. S. in B. G. za izločitev sodnika Z. R. Ugotovila je, da so navedbe zagovornikov temeljile izključno na pomanjkljivem zapisniku, saj se niso udeležili zaslišanja priče v Firencah. V spisu ni našla ničesar, kar bi kazalo na to, da naj bi se sodnik Z. R. že odločil o zadevi, saj je bil postopek še vedno v fazi izvajanja dokazov, ki jih je predlagalo tožilstvo. Opozorila je tudi, da gre za četrto zahtevo za izločitev sodnika Z. R., kar nedvomno nakazuje zlorabo pravic v postopku. Glede zahteve, naj sodišče pridobi zvočni posnetek, je podpredsednica ugotovila, da je dokazno breme na zadevnem obtožencu, ki bi moral pridobiti tak posnetek, če obstaja, in utemeljiti svoje navedbe. Ugotovila je, da so navedbe zagovornikov nepravilne, splošne in namenjene zlasti zavlačevanju postopka.

22. Medtem je pritožnik 6. januarja 2009 zahteval, da sodišče imenuje izvedenca za albanski jezik, da bi dokazal, da je beseda "*mekš*" generično ime in bi se zato lahko uporabila za vsakogar, ne samo za pritožnika, kot je zatrjevalo tožilstvo. Sodišče je zahtevo zavrnilo in ugotovilo, da čeprav je sicer načeloma "*mekš*" generično ime s pomanjševalnim pomenom, se je glede na dokaze v spisu uporabljalo kot vzdevek za pritožnika. Sodišče je nato navedlo dokaze, ki po njegovem mnenju podpirajo to ugotovitev.

23. Po trditvah pritožnika je sodnik Z. R. 24. aprila 2009 pritožnikovemu zagovorniku rekel, da je nezaslišano, kakšne pravice ima zagovornik v Sloveniji. Pritožnikov zagovornik je na koncu zapisnika zapisal pripombo s pojasnilom, da pripomba sodnika Z. R. ni bila zapisana na zapisnik.

24. Dne 17. junija 2009 je pritožnik podal več dokaznih predlogov. Sodišče je zavrnilo naslednje dokazne predloge:

i) za pridobitev informacij o inšpekcijskih pregledih, opravljenih v njegovi trgovini sadja in zelenjave, vključno z zaslišanjem inšpektorjev, ki so opravili inšpekcijske preglede, z namenom dokazati, da prepovedana droga ni mogla biti shranjena v trgovini. Sodišče je predlog zavrnilo in pojasnilo, da predlagani dokazi kažejo samo to, da ob določenih dneh v tej trgovini ni bilo prepovedane droge. Poleg tega obtožba pritožnika ni temeljila na dejstvu, da je v tej trgovini shranjeval prepovedano drogo, ampak da je shranjeval prepovedano drogo na več lokacijah v Ljubljani;

ii) za pridobitev podatkov o avtomobilih, ki jih je imel do zdaj v lasti, ki bi jih bilo treba pridobiti od Ministrstva za notranje zadeve, z namenom dokazati, da ni imel v lasti določenega avtomobila, ki naj bi se uporabljal za promet z mamili. Sodišče je 3. julija 2009 zahtevo zavrnilo in ugotovilo, da lastništvo avtomobila ni pomembno, saj bi pritožnik lahko imel avtomobile, ne da bi bil nujno tudi njihov lastnik;

iii) za zaslihanje priče B. B., ker se je priča F. M., ki je izpovedala, da je bil pritožnik vpleten v promet z mamili, sklicevala na to, kar ji je povedal B. B. Pritožnik je trdil, da ni nobenega dokaza, da je B. B. obstajal in še manj, da je inkriminiral pritožnika. Sodišče je na obravnavi 3. julija 2009 zahtevo zavrnilo. Pojasnilo je, da je vloga pritožnika v prometu z mamili, kot jo je opredelila priča F. M., dokazana z zadostnimi dokazi, kot so telefonsko prisluškovanje, izjave drugih prič in podatki, najdeni na mobilnem telefonu prenašalca prepovedane droge;

iv) za podatke o določeni prometni nezgodi, ki bi jih sodišče pridobilo od policije. Pritožnik je tudi predlagal, da sodišče zasliši pričo M. R., ki bi lahko izpovedala, da je pritožnik nameraval prodati določen avto B. G., ki je bil na koncu vpleten v omenjeno prometno nezgodo med preizkusno vožnjo tega avtomobila. Namen tega je bil dokazati, da se je telefonska komunikacija med pritožnikom in B. G., ki je bila uporabljena kot dokaz v postopku, nanašala na škodo, ki je nastala zaradi prometne nezgode, in ne na prepovedano drogo, kot je zatrjevalo tožilstvo. Sodišče je zahtevo zavrnilo in v svoji sodbi ugotovilo, da se zabeleženi pogovori nanašajo na trgovanje s prepovedano

drogo in da je bila ta ugotovitev podrobno pojasnjena v obrazložitvi obtožbe. Sodišče je kot primer navedlo, da je neki A. K. prosil B. G., da "naj gre kupit zdravilo" in "naj vrne denar trgovini [pritožniku]", kar se je v okviru drugih dokazov očitno nanašalo na trgovanje s prepovedano drogo in ne na škodo v zvezi s prej omenjeno nezgodo;

v) pritožnikov predlog, da se zasliši več prič v zvezi s prodajno pogodbo za določeno nepremičnino na Kosovu, z namenom dokazati, da so se domnevno obremenilni telefonski pogovori dejansko nanašali na transakcije, povezane s tem nakupom. Trdil je, da bi te priče lahko pričale o pritožnikovih težavah pri izpolnjevanju obveznosti iz prodajne pogodbe, kar bi dokazalo, da je imel finančne težave in zato ni mogel plačati prepovedane droge, kot je bilo zatrjevano, in da so se zabeleženi pogovori nanašali na prodajo nepremičnine in ne na mamila. Medtem ko je sodišče sprejelo, da je pritožnik podpisal prej omenjeno pogodbo in tudi izpolnil nekatere njene pogoje, pa zahtevka glede prič ni štelo za pomembnega za izid zadeve, saj je ugotovilo, da dejstvo, da je bil pritožnik udeležen v nekaterih zakonitih dejavnostih, ni omajalo obtožb. Sodišče je prav tako ugotovilo, da dejstvo, da je imel pritožnik v upoštevem času določene finančne težave, ni bilo vprašljivo.

vi) pritožnikov predlog, da se zasliši priča I. K. z namenom ugotoviti, da se je pritožnikovo poslovanje dejansko nanašalo na zakonito prodajo avtomobila. Ta predlog je bil zavrjen. Sodišče je pojasnilo, da ni dvoma, da so bile nekatere pritožnikove poslovne dejavnosti zakonite. Ugotovilo je, da nadaljnji dokazi v zvezi s tem ne bi mogli omajati obtožb v zvezi z nezakonitimi dejavnostmi, ki so imele avtonomno dokazno podlago.

25. Dne 25. avgusta 2009 je pritožnik zahteval, da se zasliši D. P., ki je sodeloval pri preiskavi nekega avtomobila v Italiji, med katero je bil najden heroin, z namenom dokazati, da je bila preiskava nezakonita. Sodišče je zavrnilo zaslišanje in ugotovilo, da je preiskavo odobril italijanski javni tožilec in da zaslišanje osebe, ki je sodelovala pri preiskavi v tehničnem smislu, in sicer z odpiranjem avtomobila, v tej zvezi ni pomembno.

26. Državna tožilka je 1. septembra 2009 vložila spremenjeno obtožbo, v kateri so bili pritožnik in štirje drugi soobdolženci obtoženi, da so izvedli še nekatera dodatna dejanja kot del iste skupne kriminalne dejavnosti.

27. Na obravnavi dne 11. septembra 2009 je pritožnik zahteval, da se predlagana sprememba obtožbe zavrne. Sodišče je zavrnilo odločanje o zahtevi in pojasnilo, da je treba odločitev o tem vprašanju sprejeti v končni sodbi.

28. Nato so bile opravljene obravnave 18., 22., 24. in 25. septembra 2009. Dne 18. septembra 2009 je pritožnik med drugim zahteval, da se priči I. K. in R. K. navzkrižno zaslišita glede na spremenjeno obtožbo. Pritožnik je trdil, da bi pričali, da nista pomagali pri prevozu avtomobilov na Kosovo. Sodišče je ugotovilo, da so bile navedbe v zvezi z izmenjavo avtomobilov za prevoz prepovedane droge znane že od začetka; poleg tega pritožnik ni zanikal

dejstva, da so bili avtomobili prepeljani na Kosovo. Iz tega sledi, da pričanje predlaganih prič ne bi doprineslo nobenih pomembnih informacij.

29. Dne 25. septembra 2009 je senat izrekel sodbo po razpravi, ki je trajala tri ure. Sodišče je pritožnika spoznalo za krivega kaznivega dejanja proizvodnje in prometa z mamili v hudodelski združbi. Obsojen je bil na petnajstletno zaporno kazen in denarno kazen v višini 25.000 evrov (EUR) in na odvzem protipravne premoženjske koristi v višini 35.000 evrov.

30. Tri mesece pozneje je bila pritožniku poslana pisna sodba na 519 straneh. Sodišče je v sodbi pojasnilo, da se je sprememba obtožbe nanašala na dodatna dejanja sodelovanja v nekaterih posameznih dogodkih v letih 2006 in 2007, ki so bili del organizirane dejavnosti nezakonite proizvodnje in prometa z mamili in ki so jih bili obtoženci obtoženi že od samega začetka. Poleg tega je ugotovilo, da so bili vsi dokazi, na katerih je temeljila sprememba, pritožniku dostopni že dve leti, in da je imel na voljo tri tedne za odgovor na spremenjeno obtožbo. Sodišče je zavrnilo tudi pritožnikove predloge za izvedbo določenih dokazov.

2. Drugostopenjski postopek

31. Pritožnik in njegovi soobtoženci so se pritožili.

32. Dne 16. decembra 2010 je Višje sodišče v Ljubljani delno ugodilo pritožbi in ugotovilo, da navedbe glede pritožnikovega nakupa mamil v eni od številnih točk obtožbe niso bile dokazane. Preostali del pritožbe je sodišče zavrnilo in ugotovilo naslednje:

i) V zvezi z neuspešnimi poskusi obtožencev, da bi izločili sodnika Z. R., je višje sodišče ugotovilo, da so bile odločitve podpredsednice Okrožnega sodišča v Ljubljani (glej 8., 15. in 21. odstavek zgoraj) pravilne, in je navedlo, da so pritožniki zgolj ponovili vsebino predlogov, o katerih je bilo že odločeno, vendar niso konkretno izpodbijali razlogov, na katere se je sklicevala podpredsednica pri zavrnitvi teh zahtev.

ii) Kljub temu je ugotovilo, da je sodnik Z. R., čeprav je bilo njegovo vedenje med zaslišanjem priče Mi. S. (glej 16. odstavek zgoraj) morda res odrezavo, ravnal v mejah Zakona o kazenskem postopku. Glede njegove pripombe, da je obtožba dokazljiva, se je sodišče sklicevalo na pravnomočnost obtožnice, kar kaže na možnost, da bodo trditve iz nje dokazane.

iii) Glede pripombe sodnika Z. R. na prvem naroku za glavno obravnavo o zagovorniku, ki je poučeval sodišče (glej 7. odstavek zgoraj), je Višje sodišče v Ljubljani menilo, da to opozorilo ni pomenilo okoliščin iz šestega odstavka 39. člena Zakona o kazenskem postopku (glej 38. odstavek spodaj), zlasti ker je bila pritožba, ki jo je vložil zagovornik M. S., zavržena.

iv) Glede komunikacije med državno tožilko in sodnikom Z. R. (glej 12. odstavek zgoraj) je sodišče ugotovilo, da je sodnik Z. R. verodostojno pojasnil okoliščine, v katerih je izvedel za zadevno odločbo ustavnega sodišča (glej 14. odstavek zgoraj), in da je bil z državno tožilko izjemno oster,

še preden je bil vložen zahtevek za njegovo izločitev, saj ji na primer ni dovolil, da postavi določena vprašanja, in je zahteval, da se jo zamenja. Višje sodišče je ugotovilo, da ni znakov pristranskosti.

v) V zvezi s spremembo obtožbe (glej 26. do 28. odstavek zgoraj) je višje sodišče ugotovilo, da se je to nanašalo zgolj na dodatna dejanja, ki so bila del kaznivega dejanja, za katerega je bil pritožnik prvotno obtožen. Pritožnik je imel dovolj časa za pripravo obrambe glede spremenjenih očitkov. V zvezi s trditvijo, da po spremembi obtožnice ni bil dovoljen nobeden od predlaganih dokazov, je višje sodišče ugotovilo, da so bili očitki glede teh vidikov tako posplošeni, da jih ni mogoče obravnavati. Kljub temu je opozorilo, da je sodišče prve stopnje ugodilo številnim drugim dokaznim predlogom, ki so bili pravno pomembni.

vi) V zvezi z izjavo, ki jo je podal D. S. O. italijanskim organom (glej 7. odstavek zgoraj), je višje sodišče ugotovilo, da bi morali obtoženci zahtevati njeno izključitev iz spisa pred začetkom obravnave v skladu z ustreznimi določbami Zakona o kazenskem postopku, vendar tega niso storili in v zvezi s tem niso dali nobene razlage. Poleg tega je višje sodišče ugotovilo, da so imeli obtoženci možnost navzkrižno zaslišati D. S. O. na obravnavi in so zato lahko izpodbijali verodostojnost sporne izjave.

vii) V zvezi s pritožnikovimi navedbami glede zavrnitve predloga, da bi zaslišalo B. B., ki ga je nižje sodišče zavrnilo, je višje sodišče poleg tega, kar je že povedalo nižje sodišče (glej 24. odstavek zgoraj), ugotovilo, da je F. M. dejansko izpovedal o stvareh, ki jim je bil neposredno priča, in je omenil B. B. zgolj kot enega od drugih virov, od katerih je tudi slišal za pritožnikovo kupčevanje s prepovedano drogo, kar je dejstvo, ki so ga vsekakor podpirali tudi drugi materialni dokazi v spisu.

viii) Višje sodišče je pred zavrnitvijo pritožbenih očitkov in potrditvijo razlogov, ki jih je podalo nižje sodišče, obravnavalo tudi pritožnikove navedbe glede tega, da je prvostopenjsko sodišče zavrnilo pridobitev drugih dokazov (glej 24., 25. in 28. odstavek).

3. Zahteva za varstvo zakonitosti

33. Pritožnik in nekateri soobtoženci so vložili zahtevo za varstvo zakonitosti zoper zgoraj navedeno sodbo.

34. Dne 14. februarja 2012 je Vrhovno sodišče zavrnilo zahtevo za varstvo zakonitosti in potrdilo ugotovitve Višjega sodišča v Ljubljani. Glede vprašanja nepristranskosti sodnikov je sodišče ugotovilo, da je to vprašanje ustrezno obravnavalo sodišče druge stopnje. Po mnenju Vrhovnega sodišča neformalna komunikacija med predsednikom senata in eno od strank sama po sebi ne more pomeniti nesprejemljivega vpliva na nepristranskost sodnika. Ob ugotovitvi, da nič v elektronskem sporočilu (glej 12. odstavek zgoraj) ni kazalo na neprimerno ravnanje sodnika, da je bilo elektronsko sporočilo enosmerno in da je bilo strankam na voljo in torej ni bilo prikrito, je sodišče ugotovilo, da dvomi o nepristranskosti sodnika niso upravičeni. Glede

zaslišanja priče Mi. S. (glej 16. odstavek zgoraj) je sodišče ugotovilo, da je sodnik Z. R. ravnal v skladu s svojo dolžnostjo zagotoviti, da se ugotovi resnica. Namen izjave, ki jo je podal po zaslišanju, je bil zgolj razložiti okoliščine zadeve pristojnim italijanskim pravosodnim organom. Njegove izjave, da je obtožnica "dokončna in povsem dokazljiva", ni mogoče razumeti kakorkoli drugače, kot da je tako označil pravnomočno obtožnico, ki je temeljila na dokazih, ki v skladu z dokaznim standardom v slovenski zakonodaji upravičeno utemeljujejo sum, da je bilo očitano kaznivo dejanje storjeno. Sodišče je tako ugotovilo, da je navedba vlagateljev zahteve za varstvo zakonitosti, da je ta izjava odražala prepričanje sodnika o že dokazani obtožbi, neutemeljena.

4. Ustavna pritožba

35. Pritožnik je nato vložil ustavno pritožbo.

36. Ustavno sodišče je dne 28. januarja 2013 odločilo, da pritožnikove ustavne pritožbe ne sprejme v obravnavo. Ta odločba je bila pritožniku vročena 4. februarja 2013.

B. Upoštevanje domača zakonodaja in praksa

37. V skladu z ustreznimi določbami Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/1994 s spremembami) je dolžnost predsednika senata, da vodi postopek, odloča o postopkovnih zadevah in vzdržuje red v sodni dvorani. Prav tako je odgovoren za zagotovitev, da so vsi elementi obtožbe pojasnjeni v zadostni meri, da se lahko ugotovi resnica in da se postopkov ne zavlačuje po nepotrebem.

38. 39. člen Zakona o kazenskem postopku vsebuje izčrpen seznam razlogov, navedenih v 1. do 5. točki, ki so oblikovani kot neizpodbitne domneve o pomanjkanju nepristranskosti, in splošno določbo v 6. točki, ki se glasi:

"Sodnik oziroma sodnik protnik ne sme opravljati sodniške dolžnosti:

...

"6. če so podane okoliščine, ki vzbujajo dvom o njegovi nepristranskosti."

39. Stranka, ki zahteva izločitev sodnika na podlagi 6. točke 39. člena, mora navesti konkretne okoliščine, ki upravičeno vzbujajo dvom v sodnikovo nepristranskost.

40. V skladu z določbami Zakona o kazenskem postopku mora stranka zahtevati izločitev sodnika takoj, ko izve za razlog izločitve, vendar najpozneje do konca glavne obravnave. O zahtevi za izločitev sodnika odloči predsednik sodišča, ki ga lahko v določenih okoliščinah nadomesti podpredsednik sodišča. Preden se izda sklep o izločitvi, je treba dobiti izjavo sodnika, katerega nepristranskost se izpodbija, po potrebi pa se opravijo tudi

druge poizvedbe. V določenih okoliščinah lahko o zahtevi za izločitev odloči senat, ki obravnava zadevo.

PRITOŽBE

41. Ob sklicevanju na nekatere posebne dogodke v postopku (glej 7., 9., 11., 12., 16. in 23. odstavek zgoraj) se je pritožnik na podlagi 6. člena konvencije pritožil, da sodnik Z. R. subjektivno in objektivno ni bil nepristranski in se je izkazal za prepričanega v pritožnikovo krivdo, preden je bila dokazana v postopku.

42. Pritožnik se je na podlagi 6. člena konvencije pritoževal tudi glede naslednjega:

i) Sprememba obtožnice (glej 26. do 28. odstavek zgoraj) je kršila njegove pravice do obrambe.

ii) Ni imel možnosti, da bi se izvedli vsi dokazi, ki jih je predlagal, da bi dokazal, da se domnevno obremenilni dokazi, zlasti telefonski pogovori, dejansko nanašajo na popolnoma drugačen kontekst, in sicer na zakonite poslovne dejavnosti. V zvezi s tem je oporekal zlasti zavrnitvi njegovega predloga za izvedbo dokazov, s katerimi bi lahko dokazal, da ni hranil prepovedane droge v svoji trgovini, kot je zaslišanje inšpektorjev, ki so tam opravili preglede; zavrnitvi njegovega predloga za pridobitev podatkov od Ministrstva za notranje zadeve o lastništvu določenega avtomobila, za katerega je zatrjeval, da ni njegova last; zavrnitvi njegovega predloga za zaslišanje prič I. K.; zavrnitvi predloga za preučitev določenih dokazov v zvezi s prodajo določene nepremičnine na Kosovu, in zavrnitvi predloga za zaslišanje prič B. B., M. R. in D. P. (glej 24., 25. in 28. odstavek zgoraj). Po njegovem mnenju so bili ti predlogi samovoljno zavrnjeni, glede prič B. B. pa se sodišče ni trudilo, da bi pritožniku omogočilo njeno zaslišanje.

iii) Odločitve domačih sodišč, vključno s sodbo, s katero je bil pritožnik obsojen, so bile neutemeljene in nekatere ugotovitve v nasprotju z dokazi v spisu.

iv) Nekateri dokazi so bili zbrani nezakonito; sodišče prve stopnje se zlasti ne bi smelo sklicevati na izjave, ki jih je podal D. S. O. v lastno obrambo v kazenskem postopku, ki je potekal v Italiji brez sodelovanja pritožnika (glej 7. odstavek zgoraj).

v) Njegov predlog za imenovanje izvedenca za albanski jezik, ki bi podal mnenje o pomenu besede "mekš" v enem od albanskih narečij, je bila nepravilno zavrnjena (glej 22. odstavek zgoraj).

PRAVO

A. Kršitev prvega odstavka 6. člena konvencije glede nepristranskosti sodnika Z. R.

43. Pritožnik se je pritožil, da sodnik Z. R. ni bil nepristranski, zato je bil kršen prvi odstavek 6. člena konvencije, ki se v ustreznem delu glasi:

"Vsakdo ima pravico, da ... o kakršnihkoli kazenskih obtožbah zoper njega pravično ... odloča neodvisno in nepristransko z zakonom ustanovljeno sodišče."

1. Navedbe strank

a) Vlada

44. Vlada je trdila, da pritožba v zvezi z domnevno izjavo sodnika Z. R., navedeno v 23. odstavku zgoraj, ni bila v skladu z zahtevo po izčrpanju notranjepravnih sredstev, ker niti pritožnikov zagovornik niti kateri koli drugi zagovornik ni zahteval, da bi izločili sodnika Z. R. na tej podlagi. To bi morali storiti med obravnavo ali v razumnem roku kmalu zatem (glej 40. odstavek zgoraj).

45. Glede vsebine pritožbe se je vlada strinjala z ugotovitvami domačih sodišč. Nobena od izjav sodnika Z. R. ni izražala osebne užaljenosti, ogorčenja ali drugih osebnih okoliščin, ki bi lahko povzročile dvome o njegovi subjektivni nepristranskosti. Glede elektronskega sporočila državne tožilke (glej 12. odstavek zgoraj) sodnik Z. R. v njem ni imel dejavne vloge. V zvezi z njegovo izjavo, da je obtožnica dokazljiva (glej 16. odstavek zgoraj), pridevnik dokazljiva v skladu s slovenskim uradnim slovarjem pomeni "ki se da dokazati", in zato ni označeval osebnega prepričanja o krivdi.

46. Vlada je poudarila, da je bil postopek izjemno zahteven, in da je bil sodnik Z. R., ki je bil eden od petih članov senata, dolžan vzdrževati red in spoštljivo obnašanje v sodni dvorani. Spis in dokazi so imeli približno trideset tisoč listovnih števil in so izkazovali, da je sodnik Z. R. vodil postopek strokovno in je spoštoval načelo enakosti strank. Po drugi strani pa so zagovorniki pogosto izkazovali nespoštljiv odnos in postopali z namenom zavlačevanja postopka.

47. Vlada je poudarila, da med postopkom nobeden od obtožencev ni zahteval, da se v zapisnik zapiše kakršna koli pripomba glede vodenja postopka s strani sodnika Z. R. Nadalje je opozorila, da sodnik Z. R. ni rekel, da je treba soobtoženca pripeljati na sodišče, če je treba, "zvezanega kot salamo" (glej 11. odstavek zgoraj), in je trdila, da je bil ta očitek zato neutemeljen.

b) Pritožnik

48. Pritožnik je trdil, da je očitek nepristranskosti uveljavljal v vseh svojih pravnih sredstvih in da ga višja sodišča niso štela za nedopustnega, ker ni vložil zahteve za izločitev sodnika.

49. Glede vsebine pritožbenih očitkov je pritožnik trdil, da so pripombe sodnika Z. R. o tem, ali naj se zagovorniku dovoli, da izrazi svoje mnenje o pravici do pritožbe, povzročile utemeljene dvome o njegovi nepristranskosti in bi lahko imele zastraševalni učinek (glej 7. odstavek zgoraj). Pritožnik je bil kritičen tudi do pomanjkanja pripravljenosti sodnika Z. R., da bi preložil naroke za glavno obravnavo (glej 9. odstavek zgoraj), pri čemer je trdil, da je pooblastil celotno odvetniško družbo, da ga zastopa, vendar vsi odvetniki v tej odvetniški pisarni niso mogli biti seznanjeni z njegovo zadevo. V zvezi z domnevno pripombo, da bi bilo treba soobtoženca pripeljati na sodišče, če je treba, "zvezanega kot salamo" (glej 11. odstavek zgoraj), je pritožnik trdil, da so to slišali vsi prisotni na obravnavi.

50. Glede elektronskega sporočila državne tožilke (glej 12. odstavek zgoraj) je pritožnik zatrjeval, da državna tožilka ni uporabljala vljudnega ali formalnega jezika in da je bilo elektronsko sporočilo očitno odgovor na prejšnje elektronsko sporočilo. Ker se sodnik Z. R. ni odzval na takšno dopisovanje, ki ga je očitno prebral, saj je dal kopijo v spis, je takšno ravnanje dovolil. Neformalna razprava o postopku v teku se ni mogla šteti za sprejemljivo in je vzbudila dvome v nepristranskost sodnika Z. R.

51. Pritožnik je trdil tudi, da odsotnost zagovornika pri zaslišanju priče Mi. S. (glej 16. odstavek zgoraj) sodnika Z. R. ni razrešil dolžnosti, da ravna nepristransko. Izpostavil je, da sodnik Z. R. ni izpodbijal izjav, glede katerih se pritožnik pritožuje. Iz teh izjav je razvidno, da je govoril o dokazljivosti obtožb in je pritiskal na pričo, da bi pričala v škodo obtožencev. Mnenje sodnika Z. R., da je priča s tem, da je zavrnila odgovore na vprašanja, varovala obtožence, prav tako kaže, da si je že oblikoval stališče o dokazih v škodo obtožencev. Poleg tega izjava sodnika Z. R. "storil bom vse, da boste dobili najvišjo kazen v Italiji in Sloveniji" izraža zelo osebno prepričanje sodnika.

2. Presoja Sodišča

52. Sodišču se ne zdi potrebno, da bi preučilo ugovor vlade o neizčrpanju notranjepravnih sredstev (glej 44. odstavek zgoraj), saj je ta del pritožbe v vsakem primeru nesprejemljiv iz razlogov, navedenih v nadaljevanju.

53. Sodišče ugotavlja, da pritožnik ni navedel nobenih funkcionalnih razlogov, zakaj naj bi bil sodnik Z. R. pristranski, vendar je trdil, da je njegovo domnevno negativno in pristransko stališče do obtožencev, vključno s pritožnikom, oslabilo njegovo nepristranskost v subjektivnem in objektivnem smislu (glej 41. odstavek zgoraj). V zvezi s tem se Sodišče sklicuje na načela, ki ga vodijo pri svoji presoji in jih je ponovilo v zadevi

Otegi Mondragon proti Španiji (št. 4184/15 in 4 druge, 52.–57. odstavek, 6. november 2018). Sodišče zlasti ugotavlja, da je treba glede subjektivnega preizkusa osebno nepristranskost sodnika domnevati, dokler ni dokaza o nasprotnem. Glede vrste zahtevanega dokaza je Sodišče na primer skušalo ugotoviti, ali je sodnik iz osebnih razlogov pokazal sovražnost ali nastrojenost (ibid., 53. odstavek). V skladu z objektivnim preizkusom mora Sodišče ugotoviti, ali je sodišče ponudilo zadostna jamstva za izključitev kakršnega koli legitimnega dvoma o njegovi nepristranskosti (ibid., 52. odstavek). Poleg tega Sodišče ugotavlja, da razmejitev med subjektivno in objektivno nepristranskostjo ni jasna, saj lahko ravnanje sodnika vzbudi ne le objektivne pomisleke glede nepristranskosti z vidika zunanjega opazovalca (objektivni preizkus), ampak lahko porodi tudi vprašanje o njegovih osebnih prepričanjih (subjektivni preizkus) (ibid., 54. odstavek).

54. V zvezi z obravnavano zadevo se je pritožnik skliceval na več dogodkov, ki so po njegovem mnenju kazali na pomanjkanje nepristranskosti sodnika Z. R. Sodišče ugotavlja, da se ti dogodki nanašajo na ravnanje sodnika Z. R. med sojenjem v kazenskem postopku proti pritožniku in več soobtožencem, ki so bili obtoženi in na koncu obsojeni zaradi sodelovanja v obsežni čezmejni dejavnosti prometa z mamili (glej 5. in 29. odstavek zgoraj). Sodnik Z. R. je imel vlogo predsednika senata, ki je med drugim odgovoren za vodenje postopka, sprejemanje postopkovnih odločitev, ohranjanje reda in za zagotovitev, da so vsi elementi obtožbe pojasnjeni v zadostni meri, da se lahko ugotovi resnica, in da se postopka ne zavlačuje po nepotrebnem (glej 6. in 37. odstavek zgoraj).

55. Sodišče bo v nadaljevanju preučilo dogodke, na katere se sklicuje pritožnik, ob upoštevanju, da je treba obstoj upravičenega razloga za bojazen, da določeni sodnik ni nepristranski, presoјati glede na posebne okoliščine posameznega primera in glede na zadostnost zaščitnih ukrepov, ki jih zagotavljajo nacionalni postopki za zagotavljanje nepristranskosti (glej *Upīte proti Latviji*, št. 7636/08, 34. odstavek, 1. september 2016, s sklicevanjem na *Micallef proti Malti* [VS], št. 17056/06, 99. odstavek, ESČP 2009).

56. V zvezi z domnevno izjavo sodnika Z. R., da bi bilo treba enega od pritožnikovih soobtožencev pripeljati na sodišče, če je treba, "zvezanega kot salamo" (glej 11. odstavek zgoraj), Sodišče ugotavlja, da ni zapisa o tej izjavi niti o kakršni koli pritožbi ali pripombi v tem smislu. Iz tega razloga in ker je vlada temu dejstvu oporekala (glej 47. odstavek zgoraj), ga ni mogoče šteti za dokazanega.

57. Glede pripombe sodnika Z. R. na izjavo pritožnikovega zagovornika v zvezi z razpoložljivostjo pritožbe (glej 7. odstavek zgoraj) Sodišče ugotavlja, da je bila pripomba, čeprav je bila izražena v pogovornem tonu, namenjena zagovorniku v zvezi z njegovim vedenjem. Domnevna pripomba sodnika Z. R., da je nezaslišano, kakšne pravice ima zagovornik v Sloveniji (glej 23. odstavek zgoraj), se je prav tako nanašala na pritožnikovega zagovornika in pravice obrambe na splošno in ne posebej na pritožnika.

Čeprav bi bila ustreznost teh pripomb lahko vprašljiva, pa niso take, da bi kazale na pristranskost sodnika Z. R. Sodišče ugotavlja, da pritožnikov zagovornik ni zahteval izločitve sodnika Z. R. zaradi te pripombe (glej 23. odstavek zgoraj), kar je prepričljiv pokazatelj, da obramba dejansko ni menila, da bi ta pripomba lahko ogrozila nepristranskost sojenja.

58. Glede določitve razporeda obravnave s strani sodnika Z. R. (glej 9. odstavek zgoraj) Sodišče ne vidi, kako bi to lahko upravičilo kakršne koli dvome v njegovo nepristranskost, kot je to prepričljivo pojasnil senat v svojem sklepu o zavrnitvi pritožnikove zahteve za izločitev sodnika (ibid.).

59. Sodišče v nadaljevanju obravnava vprašanje elektronskega sporočila, ki ga je sodnik Z. R. prejel od državne tožilke (glej 12. odstavek zgoraj). Sodišče ugotavlja, da v zvezi z integriteto sodnika Z. R. ni nobenega znaka, da je sam sodeloval v *ex parte* komunikaciji, ki se ni nanašala na časovno razporejanje in administrativne zadeve. Ob upoštevanju ugotovitev podpredsednice Okrožnega sodišča v Ljubljani, ki je ob ustreznem upoštevanju načela nepristranskosti preučila zahtevo za izločitev sodnika (glej 15. odstavek zgoraj), Sodišče ni našlo nobenega znaka, da je elektronsko sporočilo povzročilo ali ustvarilo vtis, da je tožilstvo pridobilo kakšno korist. Poleg tega je sodnik Z. R. izpis elektronskega sporočila v relevantnem delu vključil v spis zadeve (glej 13. odstavek zgoraj) in ga tako dal na voljo drugim strankam v postopku. Sodišče tudi ugotavlja, da sta to vprašanje pozneje preučili Višje sodišče v Ljubljani in Vrhovno sodišče, ki sta podali obrazloženo mnenje o zadevi in nista našli znakov o pomanjkanju nepristranskosti sodnika Z. R. (glej 32. in 34. odstavek zgoraj). Glede na zgornje ugotovitve Sodišče ne vidi razloga, da se ne bi strinjalo z njuno ugotovitvijo.

60. Sodišče mora obravnavati še pritožbo glede ravnanja sodnika Z. R. med zaslišanjem priče v Italiji (glej 16. odstavek zgoraj). V zvezi s tem ugotavlja, da je sodnik Z. R., ki je bil zaskrbljen zaradi nepripravljenosti priče za sodelovanje, večkrat vprašal pričo o grožnjah, ki jih je domnevno prejela, in jo je tudi obtožil, da ščiti ljudi, ki so ji grozili. Prav tako je pripomnil: "Storil bom vse, da boste dobili najvišjo možno kazen v Italiji in Sloveniji", kar se zdi, da je bilo namenjeno priči. Na koncu zaslišanja priče je sodnik Z. R. zahteval, da se zabeleži njegova izjava. V tej izjavi je sodnik Z. R. poudaril, da so postopki "že v fazi obtožnice, ki je dokončna in povsem dokazljiva." Ko je v svoji izjavi omenil, da priča ščiti nekatere osebe, bi se to morda lahko glede na kontekst razumelo kot sklicevanje na obtožence, vključno s pritožnikom (glej tudi 19. odstavek zgoraj).

61. V zvezi z okoliščinami, v katerih so bile podane prej navedene pripombe (glej, *mutatis mutandis*, *Kriegisch proti Nemčiji* (sklep), št. 21698/06, 23. november 2010, in *Daktaras proti Litvi*, št. 42095/98, 43. odstavek, ESČP 2000-X), Sodišče ugotavlja, da je sodnik Z. R. oporekal vsebini zapisnika in trdil, da je bil to dejansko kratek povzetek devetdeset minutnega zaslišanja, v katerem je priča med drugim povedala, da se boji, da

bi obtoženci ubili njeno družino (glej 19. in 20. odstavek zgoraj). Sodišče ugotavlja, da je videti nesporno, da je zadevna priča zavrnila pričanje, pri čemer je zatrjevala, da so jo obtoženci ustrahovali, in da je sodnik Z. R. izrazil sporne pripombe z namenom pridobiti izpovedbo priče. Vendar pa Sodišče meni, da te pripombe niso takšne, da bi objektivno upravičile bojazen pritožnika glede nepristranskosti sodnika Z. R. Poudarja, da sta to vprašanje obravnavali tudi Višje sodišče v Ljubljani in Vrhovno sodišče, ki sta ugotovili, da ravnanje sodnika ni preseglo primernih meja (glej 32. in 34. odstavek zgoraj). Pritožnik je trdil, da so sodnikove izjave kazale na njegovo zelo osebno prepričanje in da je pritiskal na pričo, da bi pridobil obremenilne dokaze (glej 51. odstavek zgoraj). Vendar pa to Sodišča ni prepričalo, da je bilo ravnanje sodnika Z. R. v tej zadevi škodljivo ali da je preseglo ustrezní okvir sodnega zaslišanja.

62. V zvezi s trditvijo, da je sodnik Z. R. dajal vtis, da je oblikoval stališče o zadevi, še preden so bili izvedeni vsi dokazi, Sodišče ugotavlja, da je uporaba izraza "povsem dokazljiva" v zvezi z obtožnico neposrečena (primerjaj zgoraj navedeno sodbo *Daktaras*, 44. odstavek, in *Reeves proti Norveški* (sklep), št. 4248/02, 8. julij 2004), vendar jo je treba obravnavati v kontekstu. Sodnik Z. R. je poskušal pojasniti fazo postopka, v kateri je bilo opravljeno zaslišanje priče, to je faza po pravnomočni obtožnici. Sodnik Z. R. je uporabil izraz "dokazljiva" namesto "dokazana", ki ga višja sodišča, ki so dejansko bolj pristojna kot to Sodišče za presojanje jezikovnih zadev in razlago domačih pravnih standardov, štejejo za sklicevanje na utemeljen sum, da je bilo kaznivo dejanje storjeno, in ne na prepričanje o obtoženčevi krivdi (glej 32. in 34. odstavek zgoraj). Sodišče, ki ni našlo razloga, da bi dvomilo v razlago in zaključek domačih sodišč, tudi ugotavlja, da ta izraz ni bil uporabljen v komunikaciji z javnostjo (glej, nasprotno, *Olujić proti Hrvaški*, št. 22330/05, 65. odstavek, 5. februar 2009), ampak v izjavi, za katero se zdi, da je bila namenjena pomoči italijanskim organom v primeru, da bi bilo treba proti priči sprožiti postopek zaradi njene zavrnitve pričanja.

63. Nazadnje Sodišče izpostavlja varovala, ki so bila na voljo. Obdolženci so imeli možnost izpodbijati sodnikovo nepristranskost z vložitvijo zahteve za njegovo izločitev pri podpredsednici sodišča. Vendar pa pritožnik ni izkoristil te možnosti, razen ko je oporekal sodnikovi pripombi v zvezi z izjavo njegovega zagovornika na obravnavi glede razpoložljivosti pritožbe (glej 7. odstavek zgoraj) in preložitvi obravnave (glej 9. odstavek). Kakor koli že, senat in podpredsednica Okrožnega sodišča v Ljubljani sta ustrezno preučila ponovljene očitke glede nepristranskosti sodnika Z. R., ki so jih na sodišče večinoma naslavljali pritožnikovi soobtoženci (glej 8., 9., 15. in 21. odstavek zgoraj). Poleg tega sta Višje sodišče v Ljubljani in Vrhovno sodišče očitke glede ravnanja sodnika Z. R. obravnavala pri odločanju o pravnih sredstvih zoper obsodilno sodbo, njune ugotovitve pa so bile obrazložene in so se opirale na ustrezno pravno podlago (glej 32. in 34. odstavek zgoraj; glej tudi, *mutatis mutandis*, *Upīte*, navedeno zgoraj, 36. odstavek, in primerjaj s

Harabin proti Slovaški, št. 58688/11, 136. - 142. odstavek, 20. november 2012).

64. Sodišče zato ugotavlja, da pritožnikovi pomisleki glede nepristranskosti sodnika Z. R. niso objektivno utemeljeni in ne kažejo na kršitev prvega odstavka 6. člena konvencije. Iz tega sledi, da je treba pritožbo v tem delu zavrniti kot očitno neutemeljeno v skladu s točko a) tretjega odstavka in četrtem odstavkom 35. člena konvencije.

B. Pritožbeni očitki glede drugega odstavka 6. člena konvencije

65. Pritožnik se je v bistvu pritožil zaradi kršitve domneve nedolžnosti po drugem odstavku 6. člena konvencije, ki se glasi:

"2. Kdor je obdolžen kaznivega dejanja, velja za nedolžnega, dokler ni v skladu z zakonom dokazana njegova krivda."

1. Navedbe strank

66. Pritožnik je trdil, da je ravnanje sodnika Z. R. med zaslišanjem priče Mi. S. (glej 16. odstavek zgoraj) razkrilo njegovo prepričanje, da je pritožnik kriv. Po njegovem mnenju je dejstvo, da je temu dogodku sledilo petintrideset obravnav, zgolj pokazalo, kako zgodaj v postopku je sodnik že oblikoval in izrazil svoje prepričanje, da so obtoženci krivi. Pritožnik je tudi trdil, da bi moral biti sodnik Z. R. kot predsednik senata, ki je odločal v obravnavani zadevi, podvržen posebej strogemu nadzoru.

67. Ob sklicevanju na trditve, povzete v 44. do 47. odstavku zgoraj, je vlada vložila ugovor o neizčrpanju notranjepravnih sredstev in trdila, da je bila domneva nedolžnosti v tej zadevi spoštovana.

2. Presoja Sodišča

68. Glede ugovora vlade o neizčrpanju notranjepravnih sredstev (glej 44. in 67. odstavek zgoraj) se Sodišču ne zdi potrebno, da obravnava ta ugovor, saj je ta del pritožbe v vsakem primeru nesprejemljiv iz razlogov, navedenih v nadaljevanju.

69. Sodišče ponovno poudarja, da je domneva nedolžnosti, določena v drugem odstavku 6. člena, eden od elementov poštenega sojenja v kazenski zadevi, ki ga zahteva prvi odstavek. Njegov pomembni vidik je preprečiti ogrožanje poštenega sojenja s škodljivimi izjavami, ki so podane v tesni zvezi s takšnim postopkom. Med drugim prepoveduje prezgodnje izražanje stališča s strani samega sodišča, da je oseba, ki je "obtožena kaznivega dejanja", kriva, preden je tako dokazano v skladu z zakonom (glej *Khuzhin in drugi proti Rusiji*, št. 13470/02, 93. odstavek, 23. oktober 2008). Sodišče prav tako opozarja, da je treba razlikovati med odločitvami ali izjavami, ki opisujejo "stanje suma", in odločitvami ali izjavami, ki vsebujejo "ugotovitev krivde", pri čemer je le druga kategorija nezdružljiva z drugim odstavkom 6. člena

konvencije (glej, med številnimi drugimi zadevami, *Marziano proti Italiji*, št. 45313/99, 31. odstavek, 28. november 2002; *Del Latte proti Nizozemski*, št. 44760/98, 31. odstavek, 9. november 2004, in *Allen proti Združenemu kraljestvu* [VS], št. 25424/09, 121. odstavek, ESČP 2013).

70. Sodišče ugotavlja, da je ravnanje sodnika Z. R. med zaslišanjem priče Mi. S. preučilo v okviru prvega odstavka 6. člena konvencije in ni našlo razloga za dvom v ugotovitev domačih sodišč, da njegove izjave niso pomenile preuranjenega izražanja mnenja o krivdi pritožnika (glej 60. do 62. odstavek zgoraj). Ta sklep enako velja v kontekstu drugega odstavka 6. člena (glej, *mutatis mutandis*, zgoraj navedeno sodbo *Daktaras*, 44. odstavek, in *Reeves*, zgoraj navedeni sklep).

71. Iz tega sledi, da je treba ta očitke zavrniti kot očitno neutemeljen v skladu s točko a) tretjega odstavka in četrtem odstavkom 35. člena konvencije.

C. Drugi pritožbeni očitki

72. Poleg zgoraj navedenih je pritožnik uveljavljal več drugih pritožbenih očitkov glede 6. člena, ki niso bili posredovani vladi v opredelitev (glej 42. odstavek zgoraj). Glede na vse razpoložljivo gradivo Sodišče ugotavlja, da le-to ne razkriva kršitve pravic in svoboščin, določenih v konvenciji ali njenih protokolih, in da merila sprejemljivosti, določena v 34. in 35. členu konvencije, zato niso izpolnjena.

73. Iz tega sledi, da je treba te pritožbene očitke zavrniti kot očitno neutemeljene v skladu s točko a) tretjega odstavka in četrtem odstavkom 35. člena konvencije.

Iz teh razlogov Sodišče soglasno

*razglaš*a, da je pritožba nesprejemljiva.

Sestavljeno v angleškem jeziku in poslano 27. junija 2019.

Andrea Tamietti
namestnik sodnega tajnika

Paul Lemmens
predsednik